

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ГРОДСЬКИЙ СЕРГІЙ ВІКТОРОВИЧ

УДК 330.341.1(4)

**МІЖНАРОДНА ФРАГМЕНТАЦІЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ В
ЄВРОПІ**

Спеціальність 08.00.02 – світове господарство
і міжнародні економічні відносини

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Тернопіль-2009

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Тернопільському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України

Науковий керівник:

доктор економічних наук, доцент
Гладій Ірина Йосипівна
Тернопільський національний економічний університет Міністерства освіти і науки України, завідувач кафедри міжнародного економічного партнерства

Офіційні опоненти:

доктор економічних наук, професор
Лук'яненко Дмитро Григорович,
ДВНЗ “Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана”
Міністерства освіти і науки України, декан факультету міжнародної економіки і менеджменту, завідувач кафедри міжнародного менеджменту

кандидат економічних наук, доцент
Москалик Роман Ярославович
Львівський національний університет імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України, старший науковий співробітник кафедри міжнародних економічних відносин

Захист дисертації відбудеться “11” вересня 2009 року о 11⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д.58.082.01 Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46004, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11, корпус 11, зал засідань.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Тернопільського національного економічного університету за адресою: 46004, м. Тернопіль, вул. Львівська, 11.

Автореферат розісланий “10” серпня 2009 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради
к.е.н., доцент

О.П.Дудкіна

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Переорієнтація розвинутих країн світу на пріоритетне використання інноваційних чинників економічного зростання відображає процес формування новітньої парадигми світової економіки, суть якої відображена у концепції економіки знань. При цьому саме через наукову та інноваційну діяльність відбувається нагромадження інтелектуального капіталу країни та забезпечується реалізація її технологічних переваг на внутрішньому і зовнішньому ринках, формується адекватний рівень міжнародної конкурентоспроможності національної економіки. Так, питома вага витрат на наукові та науково-технічні розробки у ВВП країн-лідерів коливається в межах 2-4,9%, темпи зростання патентної діяльності досягають 5-7% на рік.

Інтенсифікація інноваційної діяльності та підвищення її ефективності стали пріоритетним орієнтиром і спільним завданням для підприємницького сектору і урядів більшості країн світу. Але, поряд з цим, спостерігається поглиблення асиметрії у рівнях інноваційного розвитку країн світу і з'являються нові сфери міжнародної взаємодії між учасниками інноваційного процесу. Зокрема, сучасна проблематика міжнародних інноваційних мереж охоплює не лише міжнародний масштаб співробітництва, а й варіанти трансформації архітекtonіки простору через органічний синтез корпоративних мереж з національними/регіональними інноваційними системами. Особливої актуальності набуває новий напрям наукового пошуку, що обумовлений специфікою інтеграційного процесу в країнах Європи – міжкраїнна фрагментація та регіоналізація інноваційної активності в рамках континентального простору.

До нині дослідженню проблематики фрагментації інноваційної активності, як в межах національної інноваційної системи, так і в контексті формування і реалізації національної моделі економічного розвитку, у вітчизняній літературі не приділено достатньо уваги. Так, класична теорія інновацій, що вивчає процеси руху знань в інноваційному процесі і в процесі розвитку національних інноваційних систем, дослідження впливу технологій на динаміку економічного та інноваційного розвитку країн світу, в т.ч. України, особливості формування національних інноваційних систем та техніко-економічної динаміки економічного розвитку висвітлені в працях: Александрової В., Амоші О., Антонюк Л., Гейця В., Динкіна А., Іноземцева В., Кондратьєва М., Маєвського В., Ніжегородцева Р., Патона Б., Семиноженка В., Соловійова В., Твісса Б., Шумпетера Й., та ін.

Проте просторовий аспект розвитку інноваційних процесів починає лише обговорюватись науковцями розвинутих країн. Виникає потреба у формуванні якісно нових підходів, що дозволяють акцентувати увагу на впливі обсягів (чи масштабу) простору на мобільність інновацій і інноваційну активність як ключових чинників динамічного розвитку соціально-економічних систем.

На даний момент більшість дослідників характеризують Україну як не достатньо привабливу для розвитку міжнародного співробітництва в сфері трансферу технологій, результатів фундаментальних досліджень та НДДКР. З одного боку, її науково-технічний потенціал свідчить про існування вагомий "бази знань" як передумови для формування відповідної конкурентної переваги, але, з

іншого, – обсяги впроваджених результатів наукових і пошукових робіт інноваційного характеру є настільки малими, що майже не справляють впливу на зростання національної економіки і не дають змоги визначити її позиції як суб'єкта континентального інноваційного простору Європи.

Вагомість зазначених проблем, необхідність їх вирішення та актуальність зумовили вибір теми дисертаційного дослідження та окреслили коло питань, які в ньому розглядаються.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт Тернопільського національного економічного університету в рамках напрямків кафедральних науково-дослідних робіт за темами: “Новітні тенденції розвитку світової економіки” (державний реєстраційний номер 0107U012233), зокрема у підготовці розділу “Формування національної інноваційної системи України в контексті євроінтеграції” та “Регіональні аспекти розвитку світової економіки та позиціонування в ній України” (державний реєстраційний номер 0105U000847), зокрема у підготовці розділу “Міжнародна регіоналізація економіки України: організаційний та інноваційний аспекти”

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних засад міжнародної фрагментації інноваційної активності і розроблення на цій основі моделей інноваційного співробітництва України з країнами Європи.

Комплексний підхід до реалізації поставленої мети окреслив коло завдань, які передбачалося вирішити при підготовці дисертаційної роботи:

- довести об'єктивну необхідність дослідження просторового аспекту розвитку інноваційного процесу в сучасній міжнародній економіці, що виявляється у міжнародній фрагментації інноваційної активності як основи для формування теоретичних засад міжнародної фрагментації інноваційної активності в контексті континентального простору;

- дослідити теоретичні основи та економічні механізми розвитку НІС та РІС для розробки теоретичної моделі міжнародної регіональної інноваційної системи і відповідного їй простору;

- виокремити особливості міжнародної фрагментації інноваційної активності, що дасть змогу провести типологію країн Європи за рівнем їх інноваційної активності;

- здійснити позиціонування України в інноваційному просторі Європи за чинниками, що впливають на інноваційну активність, для визначення особливостей її міжнародної, функціональної та регіональної фрагментації;

- ідентифікувати просторові вектори і мотиваційні механізми формування партнерських відносин з країнами Європи для стимулювання інноваційної активності України;

- розробити систему перспективних моделей інноваційного співробітництва України з країнами Європи, залежно від отриманих просторових характеристик їх інноваційної активності.

Об'єктом дослідження є інноваційна активність країн Європи.

Предметом дослідження є міжнародна фрагментація інноваційної активності країн Європи і моделі двостороннього співробітництва України з ними у інноваційній сфері.

Методи дослідження. Методологічними засадами дисертаційної роботи є положення економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених. У роботі використано такі методи дослідження: системний аналіз (для вивчення інноваційної активності країн Європи), групування та класифікації (для систематизації форм та рівнів міжнародної взаємодії в науково-технічній та інноваційній сферах), статистичний аналіз (для дослідження тенденцій фрагментації інноваційної активності між країнами Європи), графічний аналіз (для порівняльної характеристики інноваційної активності), метод типології (для ідентифікації та формування моделей інноваційного співробітництва).

Інформаційною основою роботи є офіційні звіти та аналітичні огляди міжнародних економічних організацій, українські та зарубіжні статистичні збірники, аналітичні та прикладні розробки українських та зарубіжних вчених, інформація мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в розробці теоретичних засад міжнародної фрагментації інноваційної активності в контексті континентального простору і розв'язанні актуальної науково-прикладної задачі ідентифікації та формування адекватних мотиваційним механізмам моделей партнерського співробітництва України з країнами Європи в сфері інновацій.

У процесі дослідження одержано такі найсуттєвіші наукові результати, які розкривають особистий внесок автора у розробку проблеми та характеризують новизну роботи:

вперше:

- розроблено теоретичні засади міжнародної фрагментації інноваційної активності в рамках континентального простору, зокрема, окреслено базис категорійного апарату дослідження міжнародної фрагментації інноваційної активності, запропоновано концептуальний підхід для структуризації міжнародних, національних та регіональних інноваційних систем, типології чинників їх розвитку та ідентифікації різнорівневих типів несумісності; розроблено методологічні основи дослідження сучасного феномену міжнародної фрагментації інноваційної активності, зокрема, обґрунтовано доцільність виділення багаторівневої системи площин дослідження інноваційної активності і використання різних класифікаційних ознак для виокремлення просторових і динамічних характеристик міжнародної фрагментації; це дозволило довести об'єктивну обумовленість виокремлення новітньої специфіки інноваційної діяльності в міжнародній економіці – міжнародної фрагментації інноваційної активності;

- розроблено моделі міжнародного інноваційного співробітництва України з кожною із країн Європи, що враховують особливості інноваційної активності країни та сформовані тенденції розвитку, орієнтованість їх інноваційної активності на певний рівень та площину зовнішньої взаємодії, наявність мотиваційної основи міжнародного співробітництва та відповідні цьому види партнерських відносин (рівнопартнерські та асиметричні); система даних моделей дозволяє гармонізувати

інтереси країн та партнерів в контексті економічної складової співробітництва і відповідає процесу переходу від геополітичної до геоekonomічної парадигми розвитку у світовій економіці;

удосконалено:

– поняття і структуру інноваційного простору континенту як системи, що об'єднує інноваційні підсистеми різних типів (національні, регіональні, корпораційні та галузеві) спільною мережею зв'язків та залежностей і створює умови для отримання додаткових (синергетичних) ефектів міжнародної взаємодії в контексті інноваційного співробітництва; доведено, що первинним елементом континентального інноваційного простору є регіональні інноваційні системи національного чи наднаціонального рівнів формального і неформального типів; запропоновано класифікаційні ознаки міжнародної фрагментації інноваційної активності за ієрархічними рівнями, типом динаміки потоків, типологією інноваційного та відповідного йому економічного середовища для міжнародної взаємодії, типологією та концептуальним ознакам моделей міжнародного інноваційного співробітництва; даний підхід дозволяє акцентувати увагу на особливостях впливу масштабу простору, динамічних характеристиках сформованих потоків та визначати пріоритетні вектори інноваційного співробітництва залежно від економічної мотивації країн-партнерів;

– емпіричну оцінку міжнародної фрагментації інноваційної активності в Європі, зокрема: а) фрагментацію за країнами континенту, б) функціональну та регіональну фрагментацію в Україні, за результатами якої обґрунтовано поглиблення диспропорцій інноваційної активності як в межах ЄС, так і на рівні національних економік, що підтверджує виокремлення новітньої специфіки інноваційної діяльності - схильності до локалізації в певних частинах континентального простору і емпірично доводить необхідність дослідження інноваційної активності як різновиду діяльності з чітко визначеним цільовим спрямуванням. При цьому виділено ряд додаткових ефектів, що виникають для країн у зв'язку з цим: а) формування динамічної кривої створення ланцюга доданої вартості на основі технологічної переваги країни, б) поглиблення асиметрії між етапами життєвого циклу технології та неврегульованість динаміки інноваційного процесу, які стають наслідком обмеження площини взаємодії інноваційного процесу з іншими елементами просторової системи;

дістали подальшого розвитку:

– напрямки посилення інноваційної складової розвитку економіки України в аспекті просторових та динамічних характеристик інноваційної активності, серед яких виокремлено: а) розвиток механізмів вертикальної інтеграції між європейською, національною і регіональною інноваційними системами за механізмами співпраці, нормативно-правовим забезпеченням, напрямками спеціалізації з урахуванням мотиваційної основи співробітництва; б) налагодження системи зв'язків горизонтальної інтеграції між учасниками інноваційного процесу на рівнях національної і регіональної економік для усунення розриву між стадіями виникнення нового знання та його впровадженням у практичну діяльність; в) запровадження механізмів стимулювання попиту та пропозиції на інноваційний

продукт за одночасного розвитку механізмів комерціалізації технологій та формування відповідної інноваційної інфраструктури; г) реформування форм власності інститутів інноваційної сфери в напрямку корпоратизації галузевих науково-дослідних та проектних організацій, створення нових інноваційних інститутів в складі виробничих підприємств чи великих ФПГ, створення інституційної інфраструктури малого бізнесу;

– типологія інноваційного та відповідного йому економічного середовища для міжнародної взаємодії України, що враховує особливості розвитку відносин між країнами, рівень інтегрованості їхніх НІС та особливості просторової архітекτονіки європейського континенту. Обґрунтовано пріоритетність використання макро- і мікро- площин для зовнішньої взаємодії України за умов нейтрального та трансрегіонального середовищ, визначено типологію та концептуальні ознаки моделей міжнародного інноваційного співробітництва України, що враховують особливості формування просторових векторів та мотиваційних механізмів стимулювання інноваційної активності країн Європи (зокрема: традиційна, мережева, комбінована та інтегрована).

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що результати наукової роботи впроваджені в роботу Управління міжнародного співробітництва та європейської інтеграції Вінницької обласної державної адміністрації (довідка №03/2-09/437 від 17.04.2009) і використовуються при формуванні напрямів зовнішньоекономічної діяльності області, а саме: ідентифікація потенційних ринків для інноваційних продуктів і пріоритетів розвитку і можливих форм співпраці на рівні міжтериторіального та міжфірмового співробітництва для суб'єктів ЗЕД. Результати наукової роботи були використані в роботі Головного управління з питань Європейської інтеграції, зовнішньоекономічних зв'язків та туризму Закарпатської обласної державної адміністрації (довідка № 126-02/842 від 18.05.2009) при розробці пропозицій щодо вдосконалення механізмів управління ЗЕД на рівні транскордонних територій і області загалом, а саме: міжнародна фрагментація інноваційної активності по країнах Європи та областях України, пропозиції щодо вибору моделей міжнародного співробітництва на основі визначених векторних пріоритетів інноваційного співробітництва. Результати науково-дослідної роботи використані при визначенні стратегічних напрямків зовнішньоекономічного співробітництва ТОВ “Інноваційне впроваджувальне підприємство ІнноВінн”, м.Вінниця (довідка №159 від 03.04.2009) з міжнародними партнерами при формуванні планів продаж на ринках країн СНД, а саме: просторові вектори та мотиваційні механізми співробітництва, типологія потенційних партнерів підприємства в сфері міжнародного інноваційного співробітництва. Матеріали дисертації використовуються в навчальному процесі Тернопільського національного економічного університету при викладанні дисциплін “Міжнародна економіка” та “Зовнішньоекономічна діяльність України” для студентів спеціальності “Міжнародна економіка” (довідка № 126-02/842 від 18.05.2009).

Особистий внесок автора. Всі наукові результати, які викладені в дисертаційному дослідженні та виносяться на захист, одержані автором особисто і знайшли відображення в опублікованих працях.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи пройшли апробацію на чотирьох міжнародних та науково-практичних конференціях та двох круглих столах, зокрема: Першій Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих вчених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті” (м. Тернопіль, 2004 р.); III Всеукраїнській науково-практичній конференції вчених, викладачів та практичних працівників “Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових трансформацій” (м. Вінниця, 2006 р.); III Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації” (м. Тернопіль, 2006 р.); III Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції “Розвиток України в XXI столітті: економічні, соціальні, екологічні, гуманітарні та правові проблеми” (м. Тернопіль, ТНЕУ, інтернет-сайт www.iconf.org.ua, 2008 р.); круглому столі “Актуальні питання економічного співробітництва ЄС і України” (м. Тернопіль, ТНЕУ, 2006 р.); Круглому столі “Проблеми стратегічного вибору України: погляд молоді” (м. Тернопіль, ТНЕУ, 2007 р.).

Публікації. Основні положення і наукові результати дослідження опубліковані у 4 наукових фахових статтях (з яких 3 одноосібно) обсягом 2,55 д. а. і 2 наукових працях, опублікованих у інших виданнях обсягом 0,3 д. а. Особистий внесок дисертанта в перелічених працях становить 2,85 д. а.

Структура і обсяг роботи. Дисертація складається зі вступу, трьох розділів, висновків, 6 додатків на 85 сторінках і списку використаної літератури із 171 найменувань на 17 сторінках. Повний обсяг дисертації становить 266 сторінок, з яких 162 сторінки основного тексту, що містять 12 таблиць та 7 рисунків на 21 сторінці.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі “**Теоретичні основи міжнародної фрагментації інноваційної активності**” доведено, що просторовий аспект розвитку інноваційних процесів обумовлює потребу у формуванні якісно нових підходів, які дозволяють акцентувати увагу на особливостях впливу масштабу простору на інноваційну активність та визначати пріоритетні вектори такого співробітництва залежно від сформованої мотивації країни.

Особливої актуальності набуває проблематика міжнародної фрагментації інноваційної активності, яка виявляється в схильності до локалізації в певних частинах континентального простору, що пояснює акцентування уваги саме на інноваційній активності як різновиду інноваційної діяльності з чітко визначеним цільовим спрямуванням.

Розроблено теоретичні основи міжнародної фрагментації інноваційної активності, зокрема, поняття і структуру інноваційного простору як системи, що об’єднує інноваційні підсистеми різних типів (національні, регіональні, корпораційні та галузеві) спільною мережею зв’язків та залежностей і створює умови для отримання додаткових (синергетичних) ефектів міжнародної взаємодії. При цьому первинним елементом інноваційного простору є регіональні інноваційні

системи національного чи наднаціонального рівнів. Доведено необхідність використання різних класифікаційних ознак при дослідженні міжнародної фрагментації інноваційної активності: а) за ієрархічними рівнями – міжкраїнна і транс- (крос-) регіональна, що уточнює площину міжнародної взаємодії; б) за спрямованістю інноваційної активності на певні види та форми співробітництва – горизонтальна, вертикальна і функціональна; в) за динамічними характеристиками – зі сформованою, змінною та невизначеною динамікою; г) за системними характеристиками – інноваційно активні, пасивні, депресивні; дістали подальшого розвитку: а) типологія інноваційного та відповідного йому економічного середовища для міжнародної взаємодії, що враховує особливості розвитку відносин між країнами, рівень інтегрованості їхніх НІС та особливості просторової архітекτονіки європейського континенту; б) типологія та концептуальні ознаки моделей міжнародного інноваційного співробітництва, що враховують особливості формування просторових векторів та мотиваційних механізмів стимулювання інноваційної активності країн Європи (зокрема: традиційна, мережева, комбінована та інтегрована).

Фокусування уваги лише на одному просторовому масштабі не здатне адекватно відобразити особливості розвитку сучасного інноваційного процесу. Тому дослідження інноваційного процесу доцільно проводити в рамках трьохрівневої просторової системи, що включає: 1) глобальний масштаб: міжнародні інноваційні мережі; 2) національний масштаб: національні інноваційні системи (НІС); 3) субнаціональний масштаб: адміністративно-територіальні і економічні регіони, міста (РІС). В якості основи для структуризації РІС запропоновано використати наступні підсистеми і чинники: 1) генерація інновацій і підсистема їх дифузії; 2) впровадження інновацій і підсистема їх використання; 3) політична підсистема регіону; 4) локальні взаємодії; 5) соціо-інституційні фактори. Внутрішня структуризація і середовище сучасних РІС є залежною від складної мережі відносин з національними і міжнародними організаціями та інноваційними системами.

Крос-кордонні РІС визначаються як системи формального і неформального типу, які складаються з сусідніх територій, що належать кільком країнам. Більшість крос-кордонних регіонів на даний момент не спроможні автоматично сформуванати сприятливе інвестиційне середовище на основі технологічної переваги. При цьому виникають різні типи несумісності і формуються додаткові бар'єри: 1) на мікрорівні – несумісність інституційних, політичних та соціальних механізмів; 2) на макрорівні – несумісність пріоритетів та механізмів розвитку національних інноваційних систем; 3) на рівні міжнародної економіки – несумісність між стадіями розвитку та рівнями інтегрованості економічного простору територій. Важливим висновком роботи є наявність істотної диференціації між крос-кордонними регіонами у можливостях формування інтегрованого інноваційного простору.

Автором звертається увага на необхідність врахування синергетичних ефектів, що проявляються у видозміні архітекτονіки великих просторових систем. Основною рушійною силою виникнення даного ефекту є активізація і поглиблення інтеграційної взаємодії суб'єктів економіки. Вже зараз відмінною ознакою світового науково-технічного та інноваційного просторів є багаторівневність структури, основу

якої формують світові науково-технічні центри. Але пріоритет технологічної переваги в умовах зростаючої ентропії світового ринку і посилення взаємозалежності національних економік обмежує площину взаємодії інноваційного процесу з іншими елементами просторової системи. Це може мати небажані ефекти, зокрема, поглиблення асиметрії між етапами життєвого циклу технології, неврегульованість динаміки інноваційного процесу, тощо.

У другому розділі **“Фрагментація інноваційної активності між країнами Європи та дослідження її особливостей в Україні”** здійснено емпіричну оцінку міжнародної фрагментації інноваційної активності країн Європи за часткою загальних витрат на дослідження та розвиток і темпами економічного росту.

Проведена міжкраїнна фрагментація витрат бюджету на дослідження та розвиток виявила, що: 1) спостерігається неспівпадання утворених груп країн за абсолютним та відносним показниками, що виникає внаслідок невідповідності темпів росту ВВП і обсягів урядового фінансування розвитку і досліджень; 2) суттєва дивергенція країн за абсолютними обсягами і часткою витрат бюджету свідчить про відносну аморфність більшості національних систем щодо формування інноваційної чи технологічної переваги.

В результаті виділено три основних групи країн: група лідерів, група наслідувачів, група аутсайдерів. До групи лідерів входять Фінляндія, Німеччина, Данія, Австрія і Франція (плюс Швейцарія, Швеція і Ісландія – серед інших країн). До групи наслідувачів входять Іспанія, Італія, Кіпр і Румунія (плюс Росія і Туреччина – серед інших країн). Але для досягнення 3% рівня витрат до 2010 р. потрібні специфічні цілеспрямовані зусилля країн по залученню додаткових інвестицій і формуванню стимулюючого інноваційну діяльність інституційного середовища. До групи аутсайдерів віднесено 9 країн, включаючи Велику Британію, Грецію, Польщу, Болгарію (плюс Норвегія – серед інших країн). Тому, якщо ці країни не забезпечать кардинальної зміни сформованих тенденцій, то найбільш реальним сценарієм є їх неспроможність в досягненні поставлених цілей щодо темпів інноваційного росту.

Порівняння темпів зростання бюджетних витрат з темпами економічного зростання країн дозволили підтвердити припущення про: 1) пряму залежність між циклічністю економічної та інноваційної активності країни на даному етапі розвитку світової економіки; 2) формування часового лагу між піками економічної та інноваційної активності; 3) необхідність узгодження потоків централізованого бюджетного і корпоративного фінансування на всіх етапах реалізації та дифузії науково-технічних розробок. Таким чином, першочергова важливість пріоритетів розвитку національних інноваційних систем як основи подальшого формування міжкраїнних (кросс-кордонних) РІС підтверджується практикою більшості країн Європи. Найважливішою проблемою для ЄС залишається збільшення обсягів і вдосконалення механізмів інвестування на дослідження та розвиток.

Проведена фрагментація інноваційної активності в країнах Європи не дозволяє характеризувати Україну як достатньо привабливу для розвитку міжнародного інноваційного співробітництва. У дисертації зроблено висновок, що для України невирішеними завданнями залишаються: 1) забезпечення дієвих механізмів

реалізації концепції національної інноваційної системи, спрямованої на отримання системних ефектів високотехнологічного розвитку економіки; 2) неузгодженість зв'язків вертикальної інтеграції між європейською, національною і регіональною інноваційними системами за механізмами співпраці, нормативно-правовим забезпеченням, напрямками спеціалізації.

Сформована структура фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні є двополярною: більше 90% витрат фінансуються за рахунок коштів державного бюджету та замовників. Але позитивна динаміка частки відслідковується лише для “власних коштів” та окремих категорій замовників, зокрема “іноземних держав” та “інших джерел”. Витрати на виконання науково-дослідних робіт фінансуються в основному за рахунок бюджетних коштів, науково-технічних розробок – за кошти замовників. Такий розподіл витрат свідчить про: 1) переважаючу орієнтацію державної інноваційної політики на підтримку фундаментальних і прикладних досліджень, що дозволяє формувати необхідну “базу знань” на перспективу; 2) формування попиту на вітчизняні науково-технічні розробки з боку іноземних та українських замовників, що підтверджує актуальність проблематики щодо створення адекватного інституційного та нормативно-правового забезпечення трансферу технологій та інноваційної діяльності загалом.

Тенденції останніх років показують, що і кількість підприємств, і частка інноваційного експорту, постійно зростають, але з невеликим уповільненням з 2004 р. Це формує додаткові переваги для підвищення конкурентоздатності українського експорту. Але галузева структура підприємств не є стабільною. Якщо частки підприємств добувної промисловості, машинобудівного комплексу, хімічної та нафтохімічної промисловості залишаються відносно постійними, то кількість підприємств легкої промисловості скоротились майже вдвічі. Що стосується обсягів експорту інноваційної продукції, то: для всіх підприємств відслідковується, загалом, позитивна динаміка, яка є нестабільною за темпами росту; найбільша частка експорту припадає на підприємства хімічної та нафтохімічної промисловості (55,6-68,8%), машинобудування (38,4-68,4%), легкої промисловості (31,9-49,8%). Основним позитивним моментом є те, що в загальній структурі інноваційного експорту найбільша частка припадає на галузі обробної промисловості зі значною часткою доданої вартості. Але в якості негативної тенденції варто виділити неоднозначність динаміки як за кількістю підприємств, так і за часткою експорту в загальній кількості інноваційного продукту.

Таким чином, можна говорити про: а) стабільну орієнтацію державної політики на підтримку інноваційної активності, але розміри такої підтримки залишаються незначними для забезпечення системних ефектів; б) поступову переорієнтацію інноваційної активності підприємств на рівень використання досліджень і розробок, що актуалізує необхідність формування вітчизняних механізмів комерціалізації технологій; в) неадекватний розвиток економічних механізмів розвитку інноваційної діяльності та низький рівень її прибутковості, про що свідчить зменшення зацікавленості з боку потенційних інвесторів та позабюджетних фондів.

Проведений аналіз інноваційної активності регіонів України дає підстави стверджувати про формування моноцентричної регіональної структури наукових

досліджень, в якій чітко виділяються ядро (регіони – лідери) і периферія (регіони з дуже низьким рівнем наукової активності). Загалом фрагментація регіональної активності для НІС України: відповідає жорсткій моделі “центр – периферія”, в якій практично відсутня середня ланка між активними регіонами, що формують ядро, і депресивними територіями; доводить, що досліджувана динаміка розвитку наукової та інноваційної активності регіонів є слабо прогнозованою; свідчить про відсутність зв'язку між науковою та інноваційною сферами на рівні територій; підтвердила висновок щодо низького рівня ефективності наукової та інноваційної діяльності та незначний рівень інтеграції НІС і РІС України в міжнародний науковий та інноваційний простори.

У третьому розділі **“Концептуальні основи ідентифікації та формування моделей інноваційного співробітництва України з країнами Європи”** для уточнення найперспективніших векторів розвитку міжнародного інноваційного співробітництва України проведено аналіз вхідного потоку, що характеризує затрати на інноваційний розвиток і вихідного потоку, як результуючої даного виду зовнішньоекономічної діяльності. На основі цього обґрунтовано висновки щодо сформованих тенденцій як основи для розробки адекватних мотиваційних механізмів інноваційного розвитку.

Порівняння міжкраїнної фрагментації частки витрат на дослідження та розвиток у ВВП країни та частки високотехнологічного експорту не відображає усталеність сформованих тенденцій (див. табл.1). Їх якісні характеристики за досліджуваними показниками не співпадають по більшості країн Європи.

В контексті проблеми забезпечення адекватного рівня міжнародної конкурентоспроможності мотивація країн формується під впливом загальної асиметрії її складових чинників. При цьому обґрунтовано: пріоритетну доцільність для України використання мікрорівня інноваційного співробітництва між партнерами з Німеччини, Великобританії, Італії, Ірландії, Чеської Республіки, Російської Федерації; пріоритетну доцільність використання макрорівня інноваційного співробітництва між партнерами з Данії, Фінляндії, Австрії, Норвегії, Франції, Люксембургу, Хорватії; доцільність використання обох рівнів інноваційного співробітництва між партнерами з Іспанії, Швейцарії, Швеції, Нідерландів, Бельгії, Ісландії, Словенії.

Враховуючи вищевикладене, для більшості країн переважатимуть асиметричні відносини з домінуванням країни-партнера, при яких: 1) для країн-лідерів – домінування експортно орієнтованих інноваційних потоків і сформованих технологічних переваг поєднується з перевагами “великого простору” і ринку України; ключовим елементом міжнародного співробітництва стає збалансування економічних інтересів країн через використання механізмів економічної дипломатії; 2) для інноваційно активних країн – домінування інноваційної активності країн-партнерів може бути використано для підсилення вже сформованих конкурентних переваг України в сфері інноваційного співробітництва, зокрема, потужний науковий потенціал, орієнтованість її економіки на використання переваг міжнародного співробітництва, вагому частку витрат на дослідження та розробки у ВВП країни; ключовим елементом міжнародного співробітництва стає використання

“ефекту доміно” для забезпечення взаємодоповнюючого розвитку вузькоцільових сегментів ринку високотехнологічного продукту чи окремих секторів економіки на рівні національних інноваційних систем країн (НІС) і активізації міжфірмового співробітництва.

Міжнародне співробітництво з інноваційно пасивними країнами дозволяє Україні формувати ширшу площину для взаємодії, включаючи обмін технологіями та інноваційним продуктом, формування крос-кордонних інноваційних систем на формальній та неформальній основах. До цієї групи віднесено 11 інноваційно пасивних країн і 10 інноваційно депресивних країн. При цьому відслідковується достатньо неузгоджена щорічна динаміка показників, яка може бути наслідком того, що: НІС країн даної групи перебувають в стані або трансформації при переході до інноваційного типу економіки, або на стадії формування; міжнародне співробітництво та торгівля високотехнологічними товарами відноситься до бізнес-діяльності з високим рівнем ризику; для багатьох країн властивий певний рівень неузгодженості між складовими інноваційного процесу.

Визначення просторових векторів та особливостей формування мотиваційних механізмів для стимулювання інноваційної активності країн Європи, узагальнення існуючого досвіду співпраці дозволили автору виділити наступні типи моделей міжнародного інноваційного співробітництва: традиційну (встановлення прямих чи коопераційних зв'язків між партнерами з врахуванням сформованої структури торгових потоків), мережеву (утворення спільних чи інтегрованих мереж, активізує процес поширення внутрікорпораційних і локальних мереж на нові території), комбіновану (поєднання двох або більше форм співробітництва, що орієнтовані на досягнення спільної мети) та інтегровану (утворення міжнародних інноваційних регіонів – транскордонних, трансрегіональних, транснаціональних РІС чи невеликих кластерів – на формальній чи неформальній основах).

Так, інноваційно активні країни Європи складають суттєвий інтерес для України в якості потенційних партнерів для міжнародного співробітництва в сфері інновацій і наукової співпраці. Результати проведеного дослідження дозволили обґрунтувати доцільність для України використання таких моделей інноваційного співробітництва: а) традиційна модель при співробітництві з партнерами з Німеччини, Великобританії, Італії, Ірландії, Чеської Республіки, Російської Федерації; б) мережева модель при співробітництві з партнерами з Данії, Фінляндії, Австрії, Норвегії, Франції, Люксембургу, Хорватії; в) комбінована при співробітництві з партнерами з Іспанії, Швейцарії, Швеції, Нідерландів, Бельгії, Ісландії, Словенії; г) інтегрована модель, яка пропонується для партнерів з групи інноваційно активних країн є мало прийнятною, оскільки слабка потужність української НІС, відсутність чітко визначених часових і просторових пріоритетів її розвитку, незначна інноваційна привабливість підприємств та несформований постійний попит на інноваційний продукт на внутрішньому ринку України не дозволяють в найближчій перспективі сформуванню адекватних міжнародних регіональних інноваційних систем з країнами цієї групи.

Таблиця 1

Міжкраїнна фрагментація та характеристики інноваційної активності країн Європи

Країни	Витрати на дослідження та розвиток		Високотехнологічний експорт		Відповідність фрагмент. потоків	Орієнтованість інноваційної активності
	частка у ВВП	характ.тенден.	частка в заг.експ.	характ.тенден.		
<i>1. Країни – лідери інноваційної активності</i>						
Фінляндія	висока	постійна	висока	постійна	симетричні	міжнар.середов.
Німеччина	висока	постійна	висока	постійна	симетричні	міжнар.середов.
Швеція	висока	переважаюча	висока	постійна	симетричні	НІС, зовн.ринок
Ісландія	висока	змінна	висока	змінна	симетричні	НІС, зовн.ринок
<i>2. Інноваційно активні країни</i>						
Франція	вище серед.	постійна	висока	постійна	симетричні	міжнар.середов.
Нідерланди	вище серед.	постійна	висока	постійна	симетричні	міжнар.середов.
Великобританія	вище серед.	постійна	висока	постійна	симетричні	міжнар.середов.
Бельгія	вище серед.	постійна	ниж. середн.	переважаюча	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Данія	вище серед.	переважаюча	висока	постійна	симетричні	НІС, зовн.ринок
Австрія	вище серед.	переважаюча	ниж. середн.	змінна	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Італія	вище серед.	переважаюча	ниж. середн.	постійна	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Ірландія	вище серед.	змінна	висока	постійна	симетричні	НІС, внутр.ринок
Люксембург	вище серед.	змінна	висока	змінна	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Чеська Республіка	вище серед.	переважаюча	нижче серед.	змінна	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Словенія	вище серед.	переважаюча	нижче серед.	змінна	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Хорватія	вище серед.	змінна	нижче серед.	постійна	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Російська Федерація	вище серед.	переважаюча	нижче серед.	переважаюча	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Норвегія	вище серед.	переважаюча	висока	постійна	не симетр.	НІС, зовн.ринок
Україна	вище серед.	змінна	низька	змінна	не симетр.	НІС, внутр.ринок
<i>3. Інноваційно пасивні країни</i>						
Іспанія	ниж. серед.	постійна	ниж. середн.	постійна	симетричні	внутр.ринок
Греція	ниж.середн.	постійна	ниж. середн.	постійна	симетричні	внутр.ринок
Португалія	ниж.середн.	переважаюча	ниж. середн.	змінна	симетричні	внутр.ринок
Угорщина	ниж.середн.	постійна	висока	постійна	не симетр.	зовн.ринок
Литва	ниж.середн.	постійна	низька	переважаюча	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Польща	ниж.середн.	постійна	низька	постійна	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Естонія	ниж.середн.	переважаюча	ниж.середн.	змінна	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Словацька Республіка	ниж.середн.	переважаюча	низька	переважаюча	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Болгарія	ниж.середн.	змінна	низька	постійна	не симетр.	НІС, внутр.ринок
Білорусія	ниж.середн.	переважаюча	низька	переважаюча	не симетр.	НІС, внутр.ринок

Міжнародне співробітництво з інноваційно пасивними країнами дозволяє Україні формувати ширшу площину для взаємодії, включаючи обмін технологіями та інноваційним продуктом, формування крос-кордонних інноваційних систем на формальній та неформальній основах. Рекомендованими моделями для інноваційного співробітництва є: а) традиційна модель при співробітництві з партнерами з Угорщини, Туреччини, Румунії, Словацької Республіки, Польщі, Російської Федерації, Казахстану, Узбекистану; б) мережева модель при співробітництві з партнерами з Латвії, Кіпру, Мальти, Хорватії, Греції, Азербайджану, Чорногорії, Македонії; в) комбінована при співробітництві з партнерами з Естонії, Литви, Португалії, Болгарії, Грузії, Сербії, Вірменії, Молдавії, Боснії і Герцоговини, Таджикистану та Киргизстану; г) інтегрована модель для партнерів з групи інноваційно пасивних країн, що є безпосередніми сусідами України. Утворюване при цьому середовище повинно бути відносно автономним, орієнтованим на використання особливостей розвитку території і таким, що суттєво залежить від мережі відносин з національними і міжнародними організаціями. Тому важливим елементом такого співробітництва має стати формування адекватних площин зовнішньої взаємодії в рамках міжнародної регіональної інноваційної системи.

ВИСНОВКИ

У дисертації здійснено теоретичне узагальнення концептуальних підходів і наукових гіпотез щодо особливостей національного і регіонального масштабів дослідження інноваційної активності, розроблено теоретико-методологічні основи міжнародної фрагментації інноваційної активності в рамках континентального простору та запропоновано розв'язання актуальної науково-прикладної проблеми ідентифікації та формування адекватних мотиваційним механізмам моделей партнерського співробітництва України з країнами Європи в сфері інновацій. Результати проведеного дослідження дали підстави для наступних висновків:

1. Просторовий аспект розвитку інноваційних процесів обумовлює потребу у формуванні якісно нових підходів, що дозволяють акцентувати увагу на особливостях впливу масштабу простору на інноваційну діяльність та визначати пріоритетні вектори такого співробітництва залежно від сформованої мотивації країни. Новітня специфіка розвитку інноваційної діяльності в Європі виявляється в її схильності до локалізації в певних частинах континентального простору, що пояснює акцентування уваги на інноваційній активності як різновиду діяльності з чітко визначеним цільовим спрямуванням. Цей процес реалізується через міжнародну фрагментацію інноваційної активності в рамках континентального простору.

2. Дослідження інноваційного процесу доцільно проводити в рамках трирівневої просторової системи, що включає глобальний, національний та субнаціональний масштаби. При цьому пріоритет технологічної переваги в умовах зростаючої ентропії світового ринку і посилення взаємозалежності національних економік значно обмежує площину взаємодії інноваційного процесу з іншими

елементами просторової системи. Враховуючи це, особливої актуальності набуває новий напрямок наукових та емпіричних досліджень – міжнародна фрагментація інноваційної активності (МФІА), яка дозволяє використовувати різні рівні (масштаби інноваційного простору), враховує особливості сформованої структури та характеристики динамічності його розвитку, виокремлює системні ознаки та відповідні їм характеристики інноваційної активності як в контексті видів діяльності (потоків), так і ступеню локалізації в розрізі територій.

3. Національні інноваційні системи відрізняються по своїй економічній структурі, базі НДКР, інституційним установам та інноваційній активності. Тому актуалізується необхідність проведення міжкраїнної фрагментації інноваційної активності (зокрема, в розрізі економічного простору Європи), яка дозволяє позиціонувати країни за кількісними та якісними характеристиками їх науково-технологічної та інноваційної активності, відображає архітектоніку і динаміку розвитку інноваційного простору континенту як єдиної системи. Специфіка впливу національних чинників на інноваційну активність виявляється через: 1) вплив державної політики на формування НІС, яка орієнтована на необхідність узгодження використовуваних регуляторних інструментів між країнами континенту чи міжнародного регіону або виявляє значні національні відмінності у їх реалізації; 2) вплив соціо-культурних чинників на розвиток інноваційного процесу, який пов'язаний зі специфікою проявлення людського чинника як носія інновації та інтелектуального капіталу нації. Крім того, інноваційний процес пов'язаний з історично сформованими в країні системними відмінностями, видозміна яких залежить від досягнутого рівня взаємозалежності національної та міжнародної інноваційної активності та політики.

4. Було виявлено три контексти, які допомагають уточнити поняття регіональної інноваційної системи (РІС): 1) довгостроковий розвиток і поглиблення виробничої спеціалізації регіону; 2) сформовані відмінності в межах периферії багатьох передових країн; 3) наявність державних структур управління інноваційним процесом та активністю. Для сучасних РІС виділено дві площини зовнішньої взаємодії: 1) перша - пов'язана з регуляторним впливом національних і міжнародних інституцій, 2) друга - відображає мобільність інноваційних потоків, викликану екстра-локальними контактами регіональних фірм і постачальників інноваційного продукту. При цьому проявляється очевидність зв'язку РІС з масштабом глобальної економіки, що пояснює доцільність застосування поняття міжнародної регіональної інноваційної системи (МРІС) та її різновидності - кросс-кордонної РІС. Міжнародні РІС - системи формального і неформального типу, які складаються із сусідніх територій, що належать кільком країнам. Під таке тлумачення попадають регіональні системи різних форм і розмірів. Критичними моментами для їх створення є: 1) необхідність формування гнучких структур управління інноваційним процесом, що спроможні адекватно відображати специфіку інституційного середовища сусідніх регіонів; 2) інституційні та економічні механізми мають стимулювати не лише інноваційний процес, а й забезпечувати кросс-кордонний трансфер експертизи і навиків суб'єктів ринку; 3) багаторівневість структури технологічного простору регіону, що дає змогу

забезпечувати взаємозв'язок між суб'єктами інноваційного процесу і адекватно реагувати на впливи зовнішнього середовища. Ступінь розвитку і збалансованість інтересів визначають потенціал і перспективи розвитку таких РІС. При цьому виникають різні типи несумісності і формуються додаткові бар'єри: 1) на мікрорівні – несумісність інституційних, політичних та соціальних механізмів, що перешкоджає розвитку інтеграційного процесу між бізнес – акторами і не створює адекватного середовища для транскордонних взаємодій; 2) на макрорівні – несумісність пріоритетів та механізмів розвитку національних інноваційних систем; 3) на рівні міжнародної економіки (мезорівень глобальної економіки) – несумісність між стадіями розвитку та рівнями інтегрованості економічного простору територій. На цій основі ідентифіковано систему стримуючих і стимулюючих чинників розвитку крос-кордонних РІС.

5. Емпіричні оцінки міжкраїної фрагментації інноваційної активності за часткою загальних витрат на дослідження та розвиток і темпами росту серед країн Європи дозволили виділити три основних групи: лідери; наслідувачі; аутсайтери. При цьому відслідковується пряма залежність між циклічністю економічної та інноваційної активності країни на даному етапі розвитку світової економіки, формування часового лагу між піками економічної та інноваційної активності, підтверджується необхідність узгодження потоків централізованого бюджетного і корпоративного фінансування на всіх етапах реалізації та дифузії науково-технічних розробок. Це є підтвердженням процесу формування в світовій економіці динамічної кривої створення ланцюга доданої вартості на основі технологічної переваги країни, що пояснює неоднозначність та часовий лаг отримуваних ефектів для забезпечення росту економічної системи і посилення впливу геополітичних подій на інтенсивність досліджень і розвиток (чітко проявився для випадку Німеччини та Росії). Варто говорити про існування значних регіональних диспропорцій як в межах ЄС, так і на рівні національних економік.

6. Фрагментація інноваційної активності в країнах Європи не дозволяє характеризувати Україну як достатньо привабливу для розвитку міжнародного інноваційного співробітництва. Так, проведене дослідження специфіки функціональної фрагментації інноваційної активності в Україні засвідчило неспроможність її НІС забезпечити реалізацію системних ефектів. Обґрунтовано, що для України невирішеними завданнями залишаються: забезпечення дієвих механізмів реалізації концепції національної інноваційної системи, спрямованої на отримання системних ефектів високотехнологічного розвитку економіки; узгодженість зв'язків вертикальної інтеграції між європейською, національною і регіональною інноваційними системами за механізмами співпраці, нормативно-правовим забезпеченням, напрямками спеціалізації. Для цього НІС України повинна забезпечити: досягнення системного ефекту за рахунок усунення розриву між стадіями виникнення нового знання та його впровадженням у практичну діяльність; впровадження механізмів стимулювання попиту та пропозиції на інноваційний продукт за одночасного розвитку механізмів комерціалізації технологій та формування відповідної інноваційної інфраструктури.

7. За результатами проведеного дослідження визначено, що фрагментація регіональної активності для НІС України: відповідає жорсткій моделі “центр – периферія”, в якій практично відсутня середня ланка між активними регіонами, що формують ядро, і депресивними територіями; доводить, що досліджувана динаміка розвитку наукової та інноваційної активності регіонів є слабо прогнозованою; свідчить про відсутність зв'язку між науковою та інноваційною сферами на рівні територій; вказує на низький рівень ефективності наукової та інноваційної діяльності; підтверджує висновки про невеликий рівень інтеграції НІС і РІС України в міжнародний науковий та інноваційний простори, який не відповідає її потенційним можливостям, наявному інтелектуальному капіталу та сучасним світовим тенденціям розвитку на основі сформованої чи набутої технологічної переваги.

8. Вищевикладене пояснює певну специфіку при виборі моделей міжнародного співробітництва України в сфері інновацій. Важливим елементом такого співробітництва стає формування адекватних площин зовнішньої взаємодії в рамках міжнародної регіональної інноваційної системи. Найоптимальнішим є варіант утворення двох площин зовнішньої взаємодії: а) взаємодія на мікрорівні міжнародної регіональної інноваційної системи (МРІС), що спрямована на підвищення мобільності інноваційних потоків; б) взаємодія на макрорівні МРІС, що спрямована на гармонізацію інтересів територій і національних економік та відповідних їм механізмів регуляторного впливу. Визначення просторових векторів та особливостей формування мотиваційних механізмів для стимулювання інноваційної активності країн Європи, узагальнення існуючого досвіду співпраці дозволили автору виділити наступні типи моделей міжнародного інноваційного співробітництва: традиційну, мережеву, комбіновану та інтегровану.

9. Систематизація та узагальнення висновків проведеного дослідження дозволили обґрунтувати моделі інноваційного співробітництва України з країнами Європи залежно від рівня їх інноваційної активності, сформованих тенденцій її розвитку і мотиваційної основи для використання інноваційних чинників в контексті проблеми забезпечення відповідного рівня міжнародної конкурентоспроможності національної економіки (з врахуванням рівня розвитку економіки країни). Автором визначено, що в контексті проблеми забезпечення адекватного рівня міжнародної конкурентоспроможності мотивація країн формується під впливом загальної асиметрії її складових чинників. Тому для більшості країн переважатимуть асиметричні відносини з домінуванням країни-партнера, при яких: а) для країн-лідерів – домінування експортно орієнтованих інноваційних потоків і сформованих технологічних переваг поєднується з перевагами “великого простору” і ринку України; ключовим елементом міжнародного співробітництва стає збалансування економічних інтересів країн через використання механізмів економічної дипломатії; б) для інноваційно активних країн – домінування інноваційної активності країн-партнерів може бути використано для підсилення вже сформованих конкурентних переваг України в сфері інноваційного співробітництва; ключовим елементом міжнародного співробітництва стає використання “ефекту доміно” для забезпечення

взаємодоповнюючого розвитку вузькоцільових сегментів ринку високотехнологічного продукту чи окремих секторів економіки на рівні національних інноваційних систем країн (НІС) і активізації міжфірмового співробітництва; в) для інноваційно пасивних країн можливе формування ширшої площини для взаємодії, включаючи обмін технологіями та інноваційним продуктом, формування крос-кордонних інноваційних систем на формальній та неформальній основах.

10. Враховуючи специфіку формування мотиваційної основи країн для розвитку міжнародного співробітництва в сфері інновацій обґрунтовується доцільність використання таких видів партнерських відносин: 1) при співробітництві України з інноваційно активними країнами Європи - асиметричні відносини з домінуванням країни-партнера, при яких ключовим елементом стає збалансування економічних інтересів країн і використання «ефекту доміно» для забезпечення взаємодоповнюючого розвитку вузькоцільових сегментів ринку високотехнологічного продукту чи окремих секторів економіки на рівні НІС і активізація міжфірмового співробітництва; 2) при співробітництві України з інноваційно пасивними країнами – рівнопартнерських (переважно з країнами Центральної Європи) або асиметричних відносин з домінуванням інтересів України на макро- та мікрорівнях співробітництва переважно з країнами Східної Європи.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Публікації у наукових фахових виданнях:

1. Гродський С.В. Міжнародна регіоналізація інноваційного процесу і формування регіональних інноваційних систем (РІС) / С.В. Гродський // Вісник Тернопільського національного економічного університету. – 2008. – № 3. – С. 85–91.
2. Гродський С.В. Інноваційна активність України і проблеми її позиціонування в Європі / С.В. Гродський // Галицький економічний вісник. – 2009. – № 1. – С. 24–33.
3. Гродський С.В. Крос-кордонні інноваційні системи в Європі та чинники їх розвитку / С.В. Гродський // Науковий вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. - Чернівці: Книги-XXI – 2009. - Випуск 2. Економічні науки. – С. 266–277.
4. Гродський С.В. Дивергенція регіонів України і розвиток транскордонного співробітництва / І.Й. Гладій, С.В. Гродський // Збірник наукових праць молодих вчених Тернопільського державного економічного університету “Наука молода”. – Тернопіль: Видавництво Тернопільського державного економічного університету “Економічна думка” . – 2005. – С. 52– 56. (Особистий внесок автора: проведено емпіричну оцінку рівня конвергенції регіонів України, включаючи інноваційну складову розвитку та розглянуто євро регіон, як модель пришвидшеного розвитку прикордонних територій, включаючи інноваційне співробітництво (0,42 д. а.).

Публікації у інших виданнях:

1. Гродський С.В., Міжнародний рух капіталу і розвиток міжрегіонального співробітництва / С.В. Гродський // Збірник матеріалів III Всеукраїнської науково-практичної конференції вчених, викладачів та практичних працівників “Розвиток фінансової системи України в умовах ринкових трансформацій”. – Вінниця: Видавництво “Книга-Вега”, ВАТ “Вінницька обласна друкарня”. – 2006 р. – Том II. – С.123–125.
2. Гродський С.В., Трансформація гео економічних пріоритетів розвитку України в умовах інтегрованого середовища Європи / С.В. Гродський // Збірник тез доповідей III Міжнародній науково-практичній конференції молодих вчених “Економічний і соціальний розвиток України в XXI столітті: національна ідентичність та тенденції глобалізації”. – Тернопіль: Видавництво Тернопільського державного економічного університету “Економічна думка”. – 2006. – С.52–54.

АНОТАЦІЯ

Гродський С.В. Міжнародна фрагментація інноваційної активності в Європі. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.02 – світове господарство і міжнародні економічні відносини. – Тернопільський національний економічний університет. – Тернопіль, 2009.

В дисертації обґрунтовано теоретико-методологічні основи міжнародної фрагментації інноваційної активності і розроблено моделі інноваційного співробітництва України з країнами Європи. Досліджено просторовий аспект розвитку інноваційного процесу в сучасній міжнародній економіці, що виявляється у міжнародній фрагментації інноваційної активності. Зокрема, національний і регіональний масштаби в дослідженні інноваційної активності, ключові елементи і чинники розвитку міжнародних регіональних інноваційних систем. Здійснено аналіз міжкраїної і регіональної фрагментації інноваційної активності в Європі, проведено позиціонування України в Європі за чинниками, що впливають на інноваційну активність, визначено особливості її функціональної та регіональної фрагментації. Запропоновано просторові вектори і визначено мотиваційні механізми формування партнерських відносин України з країнами Європи. Розроблено відповідні моделі інноваційного співробітництва, що враховують особливості та сформовані тенденції розвитку інноваційної активності країни, її орієнтованість на певний рівень та площину зовнішньої взаємодії, наявність мотиваційної основи міжнародного співробітництва та відповідні цьому види партнерських відносин.

Ключові слова: міжнародна фрагментація інноваційної активності, експорт високотехнологічного товару, інноваційна система, мотиваційні основи та моделі міжнародного інноваційного співробітництва України.

АННОТАЦИЯ

Гродский С.В. Международная фрагментация инновационной активности в Европе. – Рукопись.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.02 – мировое хозяйство и международные экономические отношения. – Тернопольский национальный экономический университет. – Тернополь, 2009.

В диссертации обосновано теоретико-методологические основы международной фрагментации инновационной активности и разработаны модели инновационного сотрудничества Украины со странами Европы. Исследован пространственный аспект развития инновационного процесса в современной международной экономике, которая проявляется в межгосударственной фрагментации инновационной активности. В частности, национальный и региональный масштабы в исследовании инновационной активности, ключевые элементы и факторы развития международных региональных инновационных систем. Осуществлен анализ межгосударственной и региональной фрагментации инновационной активности в Европе, проведено позиционирование Украины в Европе по факторам, которые влияют на инновационную активность, определены особенности ее функциональной и региональной фрагментации. Предложены пространственные векторы и определены мотивационные механизмы формирования партнерских отношений Украины со странами Европы. Разработаны соответствующие модели инновационного сотрудничества, которые учитывают особенности и сформированные тенденции развития инновационной активности страны, ее ориентированность на определенный уровень и плоскость внешнего взаимодействия, наличие мотивационной основы международного сотрудничества и соответствующие этому виды партнерских отношений.

Ключевые слова: международная фрагментация инновационной активности, экспорт высокотехнологического товара, инновационная система, мотивационные основы и модели международного инновационного сотрудничества Украины.

ANNOTATION

Grodskyy S.V. International Fragmentation of the Innovative Activity in Europe. – Manuscript.

Thesis for a candidate degree in the field of Economic Sciences by speciality 08.00.02 – World Economy and International Economic Relations. – Ternopil National Economic University. – Ternopil, 2009.

The thesis is devoted to the grounding of theoretic-methodological bases of international fragmentation of innovative activity and on this basis developing the models of innovative collaboration of Ukraine with the countries of Europe.

In the thesis a spatial aspect of innovative process development in modern international economy which appears in international fragmentation of innovative activity is studied. In particular, national and regional scales in the research of innovative activity, key elements and factors of development of the international regional innovative systems are outlined.

The analysis of cross-country and regional fragmentation of innovative activity in Europe is carried out. The positioning of Ukraine in Europe according to the factors which influence on innovative activity is conducted. The features of fragmentation of innovative activity in Ukraine under the dynamics of the formed tendencies in expenditures and types of activity are investigated. The specific features of regional fragmentation of innovative activity of the country are distinguished.

The spatial vectors and motivational mechanisms of forming partner relations for stimulation of innovative activity of Ukraine are offered. The models of collaboration of Ukraine with the countries of Europe are developed, which take into account (include): 1) features of innovative activity of the country and formed progress trends, 2) orientation of innovative activity to the certain level and plane of external cooperation, 3) availability of motivational basis of international cooperation and appropriate types of partner relations.

Keywords: international fragmentation, innovative activity, export of hi-tech commodity, national innovative system, international regional innovative system, internetworks, motivational bases of international innovative collaboration, models of international innovative collaboration of Ukraine.